

Smått, men godt

Inger Marie Kvarum
psykologspesialist

Kan hende er små kommuner flinkere til å avdekke omsorgssvikt enn store kommuner.

KOMMUNESAMMENSLÅING

«Der barna blir henta av barnevernet» var overskriften på NRKs artikkel 5. april 2018. Saken ble også omtalt i Avisa Nordland (AN) og av riksdekkende nyheter (Dagsrevyen) samme dag, med påfølgende kommentarer og debattinnlegg i ukene som fulgte.

NRKs artikkel presenterte tall fra Statistisk sentralbyrå (SSB) vedrørende andelen barn i alderen 0–17 år som er under barnevernets omsorg i de ulike norske kommunene. I artikkelen ble små kommuner presentert som «verstinger», og da særlig nordlandskommunene. I Salten ble Steigen og Hamarøy kommune særskilt fremhevet, med henholdsvis 4,3 prosent og 3,9 prosent barn som er under barnevernets omsorg. Landsgjennomsnittet er på 0,8 prosent.

Det stilles spørsmål om årsakene bak disse ulikhetene, og det er vel og bra, det trenger vi alle et svar på. Det som er bekymringsfullt, er derimot medias ensidige fremstilling av at offentlige tjenester i små kommuner ikke er gode nok. Videre er det også bekymringsfullt at tallene gjerne tas som et bevis for at det vil være gunstig med økt kommunesamarbeid og i beste fall sammenslåing. Dette uten å gå mer grundig til verks for å sjekke hva som ligger bak de faktiske tallene, og se hva som egentlig kjennetegner de konkrete omsorgsovertakelsene og de små kommunene i vårt landstrakte land.

For hva om de små kommunene i landet faktisk er de beste til å avdekke omsorgssvikt overfor barn?

Risikofaktorer

Omsorgssvikt omhandler det å forsømme barns grunnleggende behov slik at de utsettes for fysisk eller psykisk skade eller fare. Kjente risikofaktorer i omsorgsmiljøet som bør føre til ekstra oppmerksomhet, er blant annet rusmisbruk, psykisk sykdom, sosial isolasjon og fattigdom. Kjente risikofaktorer hos barnet er blant annet utviklingsforstyrrelser, kronisk sykdom og reguleringsvansker.

Tall fra Folkehelseinstituttet viser at Nordlands befolkning skårer høyere enn landsgjennomsnittet på de fleste av disse risikofaktorene, eksempelvis andel med psykiske helseplager, alkoholbruk og sosioøkonomiske utfordringer (enslig forsørgende, lav inntekt, lavt utdanningsnivå, sykefravær og andel som mottar uføreytelser). Lavere bruttoinntekt medfører også mindre penger i kassa til småkommunene, noe som igjen medfører begrensninger i hva kommunen kan gi av ytelser til kommunens befolkning.

Utover dette antyder også statistikk fra Folkehelseinstituttet og fra de nasjonale kartleggingsprøvene i norsk, regning og engelsk at andelen barn som strever med lærevansker, er større blant barnebefolkningen i Nordland sammenlignet med hele landet.

Ved Nordlandssykehuset, der jeg jobber, har vi over år toppet landsstatistikken over andel barn henvist til BUP med nesten 7 prosent (mot ca. 5 prosent i landet for øvrig). Vi vet i dag at det er et stort sammenfall mellom barn som er utsatt for omsorgssvikt, og de som sliter med alvorlige psykiske helseplager. Psykiske helseplager hos barn kan ses i sammenheng med livskvalitet, fysisk helse og skolefaglig mestring. Det er blant annet større frafall fra videregående skole hos de ungdommene som sliter psykisk. Vi vet også at trygg og god omsorg forebygger og rehabiliterer psykiske helseplager. Akutt plasseringer av barn og/eller omsorgsovertakelser er en alvorlig inngripen for et barn på kort sikt, og uten tvil en betydelig påkjenning for et menneske. Men hva betyr dette for barnet på lang sikt?

Hva om det faktisk er slik at de små kommunene gjør en god jobb i å avdekke omsorgssvikt? Og hva om omsorgsplassering er et gode for barnet og for landet på lang sikt?

For enkel analyse

Bakgrunnen for tallene som fremstilles i media, burde vært kartlagt mye bedre, og det er derfor beklagelig at kommunene ikke har råd til å granske disse tallene mer inngående. Det er enda mer beklagelig at heller ikke Fylkesmannen i Nordland ser det som nødvendig å hjelpe kommunene med dette. For før konklusjonene trekkes og beslutningene tas, bør det alltid gjøres en grundig analyse.

Vår erfaring med småkommunene Steigen og Hamarøy er at de jobber så godt de kan innenfor de rammene og ressursene de har. Og så langt har jeg ikke møtt på ett barn eller én ungdom fra disse kommunene som ble uberettiget plassert i fosterhjem.

Debattert

Sakkyndige

Holder ikke mål – Etter det jeg har hørt, er det flere ting som tyder på at enkelte personer på listen over sakkyndige i barne- og familiesaker ikke holder mål faglig, sier han. Det er fra denne listen at dommere velger sakkyndige.

Thomas Nordhagen til Aftenposten 10. juni

Uten sikkerhetsnett –?I dag er det ingen uavhengig, faglig vurdering av de sakkyndiges arbeid i foreldretvistsakene. (...) En slik kvalitetsvurdering vil være et sikkerhetsnett både for de sakkyndige, for foreldre og barn og for domstolene når beslutninger i slike saker tas.

Katrin Koch til Bergens Tidende 14. juni

Makt På den ene siden har de sakkyndige mye makt. Deres vurderinger spiller som regel en avgjørende rolle for hvem som vinner saken. På den andre siden får de sakkyndige kritikk for å utføre arbeid av varierende kvalitet.

Aftenposten på lederplass 15. juni

Rettsansvar – Har ikke den sakkyndige gjort et godt nok arbeid, er det opp til retten å se bort fra vurderingene til vedkommende. (...) – Selv om domstolen mener den får et dårlig råd, kan den ikke fatte en dårlig beslutning.

Gjermund Nysveen til Aftenposten 15. juni

Barrierer Gapet mellom den sakkyndiges verden og familien som skal utredes, er stort. For mange er språket en barriere, og i møte med en høyere utdannet observatør klarer de ikke

å gjøre egen omsorg om til teori. De aner ikke hva begreper som mentalisering, empati og skjevutvikling innebærer. At foreldre ikke har høyere utdanning, er ikke dårlig omsorg.

Fra Thea W. Totlands og Trude Trønnes sine «Ni bud til sakkyndige» i Aftenposten 18. juni

Uten samsvar Vi har sett plenty av sakkyndigrapporter hvor det ikke er samsvar mellom utførte observasjoner og sakkyndiges konklusjon.

John Michal Sørensen og Harald Rækken debatterer i Lofotposten 18. juni